Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 27 februari 1941 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktioner för riksdagens justitieombudsman och militieombudsman.

Genom en den 20 december 1940 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 10, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt, i statsrådet fört protokoll till riksdagens prövning framlagt vid propositionen fogade förslag till

instruktion för riksdagens justitieombudsman och

instruktion för riksdagens militieombudsman.

Beträffande lydelsen av de framlagda förslagen får utskottet hänvisa till propositionen.

Sedan riksdagen i skrivelse den 25 maj 1937 (nr 313) efter förslag av konstitutionsutskottet (utlåt. nr 20) hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående JK:s, JO:s och MO:s allmänna ämbetsställning[1] och därmed sammanhängande spörsmål, tillkallade chefen för justitiedepartementet efter nådigt bemyndigande fem sakkunniga att inom departementet verkställa den av riksdagen begärda utredningen. De sakkunniga, vilka voro ledamöterna av riksdagens första kammare universitetskanslern B. Ö. Undén, borgmästaren G. A. Björkman och bankofullmäktigen C. P. V. Gränebo samt ledamöterna av riksdagens andra kammare dåvarande riksgäldsfullmäktigen, numera statsrådet G. H. Andersson och J. E. G. Fast, avgåvo den 16 mars 1939 betänkande i ämnet (statens offentl. utredn. 1939: 7).

I nära anslutning till vad de sakkunniga förordat framlades för 1940 års lagtima riksdag genom proposition (nr 152) förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen. Förslaget innebar främst en förlängning av valperioden för riksdagens ombudsmän från ett till fyra år. På förslag av konstitutionsutskottet (utlåt. nr 18) antog riksdagen de i propositionen föreslagna grundlagsändringarna såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling.

Enligt § 96 regeringsformen utfärdar riksdagen *instruktioner för JO och MO*. De nu gällande instruktionerna av den 14 maj 1915 ha efter sin tillkomst icke undergått någon ändring.

Den nuvarande lydelsen av instruktionerna har nedan upptagits såsom parallelltext till utskottets förslag.

[1] Här ha använts följande förkortningar: JO = justitieombudsmannen; MO = militieombudsmannen; JK = justitiekanslern.

1937 års konstitutionsutskott uttalade i sitt förut omnämnda utlåtande, att ombudsmännens instruktioner borde undergå granskning.

De sakkunniga ha granskat instruktionerna och därvid funnit, att redan på grund av författningsändringar inom andra områden en del omredigeringar äro nödiga. I övrigt föreslå de sakkunniga dels vissa kompletteringar och förenklingar, huvudsakligen av formell natur, dels ock vissa anordningar som syfta till att effektivisera arbetet och därigenom även bidraga till ett stärkande av ombudsmännens ställning.

De sakkunniga ha utarbetat förslag till nya instruktioner för JO och MO. Beträffande förslagens innehåll och motiveringen till desamma hänvisas till betänkandet (sid. 9—20, 108—120).

De sakkunnigas förslag härutinnan ha föranlett vissa uttalanden i de yttranden, som avgivits över betänkandet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha sålunda föreslagit stadganden i instruktionerna därom, att avsägelse av uppdraget att vara ombudsman eller ställföreträdare skall göras hos fullmäktige, då riksdagen ej är samlad. För närvarande saknas bestämmelser om till vilken myndighet sådan anmälan skall ske. Fullmäktige erinra i detta sammanhang om att riksgäldskontoret har att verkställa utbetalning av arvode till ombudsmännen och mottaga anmälningar från dem angående semester och tjänstledighet.

Delegerade för riksdagens verk ha framhållit, att några bestämmelser om semester icke borde upptagas i ombudsmännens instruktioner.

För närvarande stadgas i 25 § första stycket instruktionen för JO och i 23 § första stycket instruktionen för MO, att vederbörande ombudsman äger årligen åtnjuta semester en och en halv månad. Dessa bestämmelser hade av de sakkunniga upptagits i 22 § första stycket första punkten resp. 18 § första punkten i förslagen till nya instruktioner.

Enligt de av 1939 års lagtima riksdag antagna avlöningsbestämmelserna för JO och MO — innefattande en provisorisk reglering av ombudsmännens lönevillkor i avvaktan på ett avgörande i fråga om deras framtida ställning och löneförhållanden — skall till JO och MO utgå lön med 18,000 kronor för år. I fråga om bl. a. semester skola, enligt riksdagens beslut, beträffande dem tillämpas de föreskrifter, som enligt avlöningsreglementet för riksdagens verk gälla för tjänstemän i lönegraden RC 6. Enligt 11 § i detta avlöningsreglemente åtnjuter befattningshavare i nyssnämnda avlöningsgrad 35 dagars semester intill det år, under vilket han fyller 40 år, och därefter semester i 45 dagar.

Enligt delegerades mening vore det lämpligt, att ombudsmännens löneförmåner reglerades i avlöningsreglementet för riksdagens verk. JO och MO borde därvid hänföras till lönegraden RC 9. Därigenom skulle de komma att i lön tillerkännas 22,000 kronor jämte rörligt tillägg och i övrigt samma förmåner som de vilka för närvarande tillkomma ombudsmännen. Semesterbestämmelserna i 22 § första stycket första punkten resp. 18 § första punkten i de föreslagna instruktionerna för JO och MO borde med hänsyn härtill ut-

gå. Ville man garantera riksdagens ombudsmän att även före fyllda 40 år erhålla 45 dagars semester, borde detta ske genom att ett stadgande härom infördes i avlöningsreglementet för riksdagens verk.

Beträffande byråchefernas ställning ha delegerade för riksdagens verk erinrat om att byråcheferna hos JO och MO numera enligt gällande avlöningsreglemente för riksdagens verk vore att anse såsom ordinarie tjänstemän och såsom sådana upptagna å den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen, ehuru tjänsterna fortfarande tillsattes genom förordnande tillsvidare. Detta syntes, på sätt de sakkunniga förutsatt, böra föranleda jämkning i formuleringen av vissa paragrafer i de föreslagna instruktionerna. Här avsåges 23 och 24 §§ samt 27 § 2 mom. första stycket instruktionen för JO ävensom 19 och 20 §§ samt 23 § 2 mom. första stycket instruktionen för MO.

I propositionen nr 152 till 1940 års riksdag framhöll chefen för justitiedepartementet, att förslag till instruktioner torde böra av Kungl. Maj:t föreläggas den riksdag, som hade att slutligen antaga grundlagsändringarna.

I nu förevarande proposition anför *föredragande departementschefen, statsrådet Westman,* följande.

»De av de sakkunniga utarbetade förslagen till nya instruktioner för riksdagens ombudsmän synas tillfredsställande ur de synpunkter, från vilka en granskning av desamma bör ske från Kungl. Maj:ts sida.

Emellertid torde vissa mindre jämkningar i förslagens lydelse böra äga rum.

Då frågan om ombudsmännens semester lämpligen bör regleras i samband med JO:s och MO:s avlöningsförmåner i övrigt, synas de föreslagna semesterbestämmelserna i 22 § första stycket första punkten instruktionen för JO och 18 § första punkten instruktionen för MO böra utgå. Härav föranledes en mindre omredigering av nämnda paragrafer.

Enligt 20 § i förslaget till instruktion för JO må denne ej under sin ämbetstid utöva tjänst, uppdrag eller befattning, som enligt gällande bestämmelser icke må förenas med justitieråds- och regeringsrådsämbete. I paragrafen stadgas vidare, att JO:s vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden. Motsvarande bestämmelser finnas i 16 § i den föreslagna instruktionen för MO. De sakkunniga påpeka i anslutning till förstnämnda paragraf, att därest riksdagens ombudsmän skulle komma att hänföras under avlöningsreglementet för riksdagens verk, även bestämmelserna om förbud för dem att utöva bitjänster böra vara att söka därstädes; förevarande paragraf borde enligt de sakkunnigas mening i så fall endast innehålla en föreskrift om ombudsmans vistelseort i och för ämbetet.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen ha delegerade för riksdagens verk framhållit lämpligheten av att inrymma riksdagens ombudsmän under det av 1939 års lagtima riksdag antagna avlöningsreglementet för riksdagens verk. Även lönekommittén för riksdagens verk, som utarbetat förslag

till nämnda reglemente, har funnit en sådan anordning ur lönetekniska och andra synpunkter ändamålsenlig. I 4 § av detta reglemente ha upptagits särskilda bestämmelser om förening av tjänster m. m.

Under förutsättning, att riksdagen beslutar inbegripa ombudsmännen under avlöningsreglementet för riksdagens verk, där i så fall erforderligt stadgande om förbud för ombudsmännen att utöva bitjänster torde böra upptagas, synas ifrågavarande bestämmelser i 20 § resp. 16 § i de föreslagna instruktionerna för JO och MO böra utgå.

Byråcheferna hos JO och MO äro numera enligt gällande avlöningsreglemente för riksdagens verk att anse såsom ordinarie befattningshavare. Med hänsyn härtill böra, såsom delegerade för riksdagens verk framhållit, vissa formella jämkningar vidtagas i de föreslagna instruktionerna, nämligen i 23 och 24 §§ samt 27 § 2 mom. första stycket instruktionen för JO ävensom i 19 och 20 §§ samt 23 § 2 mom. första stycket instruktionen för MO.

Vidare bör, för vinnande av överensstämmelse med den såsom vilande antagna grundlagstexten, ordet 'suppleant' i 22 § instruktionen för JO och i 18 § instruktionen för MO utbytas mot 'ställföreträdare'.

I övrigt ha vissa formella jämkningar vidtagits i 6, 17, 22, 23 och 27 §§ instruktionen för JO samt 14, 19 och 23 §§ instruktionen för MO.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha föreslagit, att i instruktionerna måtte upptagas en föreskrift, att avsägelse av uppdraget att vara ombudsman eller ställföreträdare skall ske hos fullmäktige, då riksdagen ej är samlad. Något uttryckligt stadgande härutinnan synes emellertid knappast erforderligt, då den föreslagna ordningen för avsägelse ändock torde komma att iakttagas.»

Det ovannämnda vilande förslaget till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, vilket av konstitutionsutskottet anmälts för innevarande riksdag genom memorial nr 6, har numera av riksdagen slutligt godkänts.

Efter hemställan av bankoutskottet i utlåtande nr 6 har riksdagen bl. a. godkänt förslag till ändrad lydelse av 1 § 1 mom. samt till ny 50 a § i avlöningsreglementet för riksdagens verk, varigenom ombudsmännen, med tillämpning från och med den 1 juli 1941, inbegripas under reglementet.

Utskottet. Genom de nyligen beslutade ändringarna i grundlagarnas stadganden om JO och MO har ombudsmännens ställning i olika avseenden stärkts, främst genom en förlängning av mandattiden från ett till fyra år. I samma riktning verkar den efter förslag av bankoutskottet beslutade höjningen av ombudsmännens löner jämte införandet av pensionsrätt för ombudsmännen. De särskilda sakkunniga, som framlade förslag i dessa olika hänseenden, hava i samband därmed även granskat de för ombudsmännen gällande instruktionerna, vilka antogos av riksdagen år 1915 och sedan dess icke undergått ändring.

En revision av vissa bestämmelser i instruktionerna är, enligt vad de sakkunniga framhållit, påkallad redan av vidtagna författningsändringar inom

andra områden. I övrigt hava de sakkunniga föreslagit dels vissa kompletteringar och förenklingar, huvudsakligen av formell natur, dels ock vissa anordningar som syfta till att effektivisera arbetet och därigenom även bidraga till ett stärkande av ombudsmännens ställning. I propositionen uttalar föredragande departementschefen, att de av de sakkunniga utarbetade nya instruktionsförslagen synas tillfredsställande ur de synpunkter, från vilka en granskning av desamma bör ske från Kungl. Maj:ts sida. Några mindre jämkningar i förslagen hava dock upptagits i propositionen.

Beslutanderätten i fråga om instruktionerna för riksdagens ombudsmän ankommer på riksdagen, men riksdagen har plägat hos Kungl. Maj:t anhålla att de av riksdagen antagna instruktionerna måtte av Kungl. Maj:t till allmänhetens kännedom kungöras. Vid sin prövning av de utarbetade instruktionsförslagen har utskottet beaktat de iakttagelser som gjorts vid utskottets årliga granskning av ombudsmännens ämbetsförvaltning. Utskottet har i huvudsak stannat vid att förorda de sakkunnigas förslag, sådana de med vissa jämkningar upptagits i propositionen. Förslagen ansluta sig i stora delar till de nu gällande instruktionerna. De äldre instruktionernas språkliga uttryckssätt har i allmänhet bibehållits. Utskottet har härvid tagit hänsyn icke blott till att vissa bestämmelser i instruktionerna anknyta till grundlagsbestämmelsernas avfattning utan även till att en grundligare revidering av instruktionerna ur formell synpunkt skulle innebära en nästan genomgående omformulering av de olika bestämmelserna utan att medföra nämnvärda sakliga fördelar.

Beträffande vissa stadganden i instruktionerna, vilka i det följande närmare angivas, förordar utskottet andra bestämmelser än som föreslagits av de sakkunniga och upptagits i propositionen. I fråga om de ändringar, som förslagen i övrigt innebära i förhållande till de nu gällande instruktionerna, ansluter sig utskottet till den motivering som lämnats av de sakkunniga och i propositionen.

I 3 § av förslaget till instruktion för JO liksom i 4 § av förslaget till instruktion för MO upptages det år 1915 i instruktionerna införda stadgandet att vederbörande ombudsman äger underlåta åtal, om han finner ämbets- eller tjänsteman hava felat endast av ovarsamhet utan vrång avsikt, och i stället låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken. Denna s. k. erinringspraxis, som i stor utsträckning tillämpats av ombudsmännen, är enligt utskottets mening en lycklig anordning. Erinringar och påpekanden om förelupna smärre fel utgöra en icke betydelselös del av ombudsmännens verksamhet, och förfaringssättet innebär ett i många fall både lämpligt och verksamt medel för åstadkommande av att ämbets- och tjänstemännen noggrant iakttaga gällande lagar och författningar.

7 § i utskottets förslag till instruktion för JO, vilken paragraf saknar motsvarighet i den nu gällande instruktionen, skiljer sig från vad i propositionen upptagits allenast i fråga om den redaktionella avfattningen av andra stycket.

I 6 § av gällande instruktion för JO stadgas, att JO alltid själv skall föra talan, när åtal fullföljes till högsta domstolen. Denna föreskrift har uteslutits i motsvarande paragraf — 8 § — i de sakkunnigas förslag liksom i propositionen. Såsom motivering hava de sakkunniga anfört, att bestämmelsen vid ett mera allmänt införande av muntlig procedur i högsta instansen skulle kunna vålla JO-ämbetets innehavare verkliga olägenheter, och att bestämmelsen icke heller under nuvarande rättegångsordning syntes nödig. Då emellertid stadgandet för närvarande icke torde vålla någon olägenhet för JO samt tillräckliga skäl icke synas föreligga att under nuvarande rättegångsordning frångå principen att JO, när han fullföljer åtal i högsta domstolen, alltid själv skall utföra sin talan, vill utskottet förorda att det nu gällande stadgandet bibehålles. I överensstämmelse härmed har utskottet jämväl beträffande 6 § i förslaget till instruktion för MO bibehållit lydelsen av 7 § i nu gällande instruktion för denne.

I 12 § av förslaget till instruktion för JO och 10 § av förslaget till instruktion för MO upptagas stadganden, som i sak motsvara 10 § resp. 11 § i de gällande instruktionerna. I stadgandena utsäges, att ombudsmännens befogenheter icke inskränkas av det förhållandet att JK lämnat klagomål i samma sak utan avseende. Utskottet vill framhålla, att i analogi härmed gäller att, om Kungl. Maj:t eller departementschef, i anledning av ett uppgivet missförhållande beträffande en underordnad tjänstemans verksamhet, ej funnit anledning vidtaga någon åtgärd i saken, detta icke rubbar vederbörande ombudsmans rätt och plikt att inom området för sin verksamhet fritt bedöma frågan. Anser ombudsmannen att tjänstemannen förfarit i strid med gällande föreskrifter, äger han sålunda anhängiggöra åtal mot tjänstemannen eller eljest förfara i enlighet med sin instruktion. Inskränkning i ombudsmannens åtalsrätt kan dock följa av abolitionsrätten, d. v. s. Kungl. Maj:ts rätt att befria från åtal för viss brottslig gärning.

I 14 § av förslaget till instruktion för JO och 12 § av förslaget till instruktion för MO upptagas de äldre instruktionernas bestämmelser om ombudsmännens årliga ämbetsberättelser. Med hänsyn till att paragraferna icke uttryckligen omnämna det som numera utgör huvuddelen av ämbetsberättelserna — nämligen redogörelse för anhängiggjorda åtal, som under året blivit slutligt avgjorda eller i någon instans prövade, ävensom för andra ärenden, vilka anses hava intresse utöver de enskilda fallen — har utskottet haft under övervägande att omformulera stadgandena till närmare överensstämmelse med nuvarande förhållanden. Då emellertid någon ändring i tillämpad praxis icke åsyftas och möjlighet finnes för riksdagen att i samband med den årliga granskningen av ombudsmännens förvaltning giva anvisningar beträffande ämbetsberättelsernas innehåll, har utskottet funnit de gamla stadgandena kunna bibehållas.

Stadgandena i 14, 15, 17 och 18 §§ av gällande instruktion för JO, vilka till stor del numera sakna praktisk betydelse, motsvaras i förslaget till ny instruktion av endast 15 §. Däri utsäges, att JO äger göra framställning till Kungl. Maj:t icke blott, såsom hittills stadgats i 17 §, i fråga om administra-

tiva författningar utan även då det gäller lagar eller andra författningar som kräva riksdagens medverkan. Framhållas bör emellertid, att JO i sådana fall givetvis fortfarande äger att — där så finnes lämpligt — vända sig till riksdagen; detta framgår för övrigt av 14 § första punkten i den nya instruktionen. Bestämmelsen i 15 § innebär sålunda endast en tillåtelse för ombudsmannen att förfara i den ordning som redan nu tillämpas. Vad nu sagts avser jämväl motsvarande stadgande, 13 §, i förslaget till instruktion för MO.

I 19 § av gällande instruktion för JO stadgas, att JO bör inhämta noggrann kännedom om anledningarna till häktande av personer, som åtalas vid annan domstol än krigsdomstol, och om tiden för deras hållande i fängsligt förvar. Vidare föreskrives, att det åligger honom att besöka fängelserna för att göra sig underrättad om fångarnas skötsel och underhåll, samt att de fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till JO, skola av honom granskas. Den häremot svarande paragrafen i de sakkunnigas förslag liksom i propositionen, 17 §, har givits en något vidsträcktare innebörd. De sakkunniga framhöllo i sin motivering, att omredigeringen avsåg att fastslå, att JO borde med avseende å området för sin ämbetsutövning inhämta noggrann kännedom icke allenast om anledningarna till häktning av för brott misstänkta personer utan även om orsakerna till anhållanden och andra dylika frihetsberövanden vilka, därest de missbrukades, kunde innebära en allvarlig fara för medborgarnas rättigheter. I sistnämnda hänseende tänkte de sakkunniga bl. a. på sådana fall då förment sinnessjuka, alkoholister, lösdrivare m. fl. provisoriskt omhändertagas, ofta efter beslut av allenast underordnad polismyndighet, eller då utlänningar hållas i förvar i avvaktan på tillfälle att sända dem till annat land. Icke endast fängelser utan även förvarings-, internerings- och andra fångvårdsanstalter borde besökas.

Även utskottet anser, att i instruktionen bör uttryckligen angivas JO:s skyldighet att noggrant övervaka jämväl andra provisoriska frihetsberövanden än häktningar och att besöka även andra fångvårdsanstalter än fängelserna. Någon ändring i sak torde härigenom icke ske. Enligt utskottets mening bör emellertid paragrafen givas sådan formulering, att den icke inskränker sig till att avse provisoriska frihetsberövanden samt, när det gäller fångvårdsanstalterna, ej blott avser kontroll över de där intagnas skötsel och underhåll. Redan i 2 § av instruktionen inskärpes, att JO bör förnämligast beivra fel, som synas honom bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter. En av de viktigaste uppgifterna för ombudsmannen i detta avseende är övervakandet av frihetsberövanden i olika former. Man kan med den nuvarande utvecklingen av samhällets olika reaktionsformer icke sätta som det viktigaste ändamålet att övervaka provisoriska omhändertaganden; med de föreliggande möjligheterna till obestämda straffdomar och andra frihetsberövanden på obestämd tid bör en vaksam tillsyn av ombudsmannen utövas även på verkställighetsstadiet, såsom i fråga om omhändertagandets längd o. dyl. En följd härav är att JO:s granskningsuppgift i nu förevarande hänseenden bör avse icke blott domstolarna utan även andra myndigheter,

såsom socialstyrelsen, sinnessjuknämnden, interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden.

Med hänsyn till det nu sagda har utskottet funnit sig böra förorda en annan lydelse av förevarande 17 §. Enligt utskottets förslag bör däri stadgas, att JO bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående kvarhållande och häktande av personer, vilka skola åtalas vid annan domstol än krigsdomstol, samt att JO även i fråga om andra frihetsberövanden har att med avseende å området för sin ämbetsverksamhet öva vaksam tillsyn. I paragrafen böra därefter upptagas de föreslagna bestämmelserna om besök å fångvårdsanstalter samt granskning av fånglistor.

I överensstämmelse härmed bör jämväl lydelsen av motsvarande stadgande i förslaget till instruktion för MO, 14 §, jämkas. Med hänsyn till att MO:s granskning, när det gäller verkställighetsstadiet, är begränsad till personer som av krigsdomstol dömts till frihetsstraff, synes det emellertid tillräckligt föreskriva, att MO bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående kvarhållande och häktande av personer, vilka skola åtalas vid krigsdomstol, samt om hållande i förvar av sådana personer, som vid krigsdomstol dömts till frihetsstraff, varjämte de i den gällande instruktionens 18 § upptagna stadgandena om besök å militärhäkten, arrester och fängelser samt granskning av fånglistor bibehållas.

I 22 § av gällande instruktion för JO stadgas, att JO, vars vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden, ej må under sin tjänstetid utöva någon annan befattning i allmän tjänst. Motsvarande bestämmelser givas för MO i 20 § av gällande instruktion för denne. Genom riksdagens nyligen efter förslag av bankoutskottet fattade beslut hava ombudsmännen inbegripits under avlöningsreglementet för riksdagens verk och har i reglementet upptagits bestämmelse, att ombudsmännen ej må under sin ämbetstid utöva tjänst, uppdrag eller befattning, som enligt vad därom är föreskrivet icke må förenas med justitieråds- eller regeringsrådsämbete. I detta hänseende gäller enligt kungl. brev den 11 juni 1926 att med justitieråds- och regeringsrådsämbete ej må förenas: tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat; uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som driver bank- eller försäkringsrörelse eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte; dylikt uppdrag i styrelsen för annat verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag; befattning såsom tjänsteman i verk, bolag, förening eller inrättning, som ovan sagts; annan tjänstebefattning av vad slag det vara må; eller uppdrag såsom skiljeman. Med hänsyn härtill hava i propositionen bestämmelser om förening av tjänster icke upptagits i förslagen till nya instruktioner. I de mot nyssnämnda paragrafer i de äldre instruktionerna svarande paragraferna i de nya instruktionerna — 20 § i JO:s instruktion och 16 § i MO:s instruktion — hava i propositionen sålunda upptagits allenast bestämmelser om ombudsmännens vistelseort i och för ämbetet. Utskottet har ansett stadgande i sistnämnda avseende lämpligen kunna i vardera instruktionen införas i nästföljande paragraf, som handlar

om ombudsmannens expedition. Detta har medfört att de följande paragraferna erhållit annan numrering än i propositionen.

I 22 § av förslaget till instruktion för JO[1] har av de sakkunniga liksom i propositionen upptagits ett stadgande, som möjliggör för JO att under viss tid, högst en månad årligen, ägna sin odelade arbetskraft åt ett särskilt vidlyftigt eller invecklat ärende och därvid uppdraga åt ställföreträdaren att förrätta övriga å ämbetet ankommande göromål. Något motsvarande stadgande hade emellertid icke upptagits i förslaget till instruktion för MO. Såsom motivering härtill hava de sakkunniga framhållit, att behovet för MO av sådan ledighet torde vara betydligt mindre än för JO. Sedan de sakkunnigas betänkande avlämnats — i mars 1939 — har emellertid MO:s arbetsbörda av kända orsaker betydligt ökats. Då förhållandet mellan ombudsmännens arbetsbörda under den kommande tiden icke med någon säkerhet kan beräknas, anser utskottet det icke föreligga tillräcklig anledning att i denna del avfatta instruktionerna olika för de båda ombudsmännen, och utskottet föreslår därför att i 17 § av instruktionen för MO upptages ett stadgande, motsvarande det nyssnämnda för JO föreslagna. I vad mån den i instruktionerna medgivna rätten kommer att av vederbörande ombudsman utnyttjas, blir tydligen beroende på arbetsbördan. Såsom de sakkunniga framhållit avses emellertid icke med bestämmelsen att ombudsmannen regelmässigt bör uttaga denna möjlighet att låta ställföreträdaren träda i tjänstgöring, utan det förutsättes att stadgandet tillämpas endast i undantagsfall.

I den sista paragrafen i vardera instruktionen har utskottet beträffande tiden för besvärs ingivande vidtagit en ändring av redaktionell innebörd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte antaga följande förslag till

(Gällande lydelse:)	*(Utskottets förslag:)*
1:o) **Instruktion för riksdagens justitieombudsman.**	
1 §.	1 §.
Riksdagens justitieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän samt, om de i sina ämbetens utövning av väld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid ve-	Riksdagens justitieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän samt, om de i sina ämbetens utövning av väld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid ve-

[1] Paragrafen har i utskottets förslag beteckningen 21 §.

(Gällande lydelse:)

derbörliga domstolar i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala; dock vare *krigsdomstolarna* samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel, så ock Konungens justitiekansler och riksdagens militieombudsman, undantagna från justitieombudsmannens tillsyn.

(Utskottets förslag:)

derbörliga domstolar i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala; dock vare *krigsdomstolarnas personal* samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel så ock Konungens justitiekansler och riksdagens militieombudsman undantagna från justitieombudsmannens tillsyn.

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som justitieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

2 §.

Justitieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennytta, vrångvisa, väld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter.

3 §.

Finner justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.

4 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i mål, som från annan domstol än krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, eller regeringsrätten eller en eller flera av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig att vid riksrätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före justitieombudsmannen då alltid själv talan.

5 §.

Då riksdagens konstitutionsutskott enligt *106 §* regeringsformen ställt nå-

5 §.

Då riksdagens konstitutionsutskott enligt *§ 106* regeringsformen ställt nå-

(Gällande lydelse:)

gon statsrådets ledamot under tilltal av justitieombudsmannen, åligge honom likaledes att inför riksrätten själv föra talan.

11 §.

Där riksdagen eller dess bankoutskott eller riksdagens revisorer beslutit att ställa fullmäktige i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller ledamöter i styrelserna vid riksbankens avdelningskontor under tilltal, eller fullmäktige i riksbanken förordnat om åtal mot ledamöter i nämnda styrelser, åligge det justitieombudsmannen att själv eller genom ombud sådan talan utföra.

6 §.

Justitieombudsmannen äge i andra fall än de i *nästföregående två* §§

(Utskottets förslag:)

gon statsrådets ledamot under tilltal av justitieombudsmannen, åligge honom likaledes att inför riksrätten själv föra talan.

6 §.

Har riksdagen, dess bankoutskott eller revisorer förordnat om åtal mot fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret eller mot direktionsledamot i riksbanken eller riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret, där dessa icke äro fullmäktige, eller hava, i sistberörda händelse, fullmäktige i riksbanken beslutit ställa direktionsledamot i banken under tilltal eller fullmäktige i riksgäldskontoret förordnat om åtal mot riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret, åligge det justitieombudsmannen att sådan talan utföra. Yppas anledning till åtal under tid, då riksdagen eller revisorerna icke äro församlade, äge justitieombudsmannen utan särskilt förordnande väcka åtalet.

7 §.

Beslutar riksdagen beivra sådan förbrytelse mot riksdagens, dess kamrars eller utskotts eller någon enskild riksdagsmans frihet, varom förmäles i § 110 första stycket tredje punkten regeringsformen, åligge det justitieombudsmannen att utföra åtalet.

Där kammares talman hos justitieombudsmannen för beivran anmäler störande uppträdande av åhörare till dess överläggningar, ankomme å justitieombudsmannen att tillse, att saken varder i laga ordning behandlad.

8 §.

Justitieombudsmannen äge i andra fall än de i *4 och 5* §§ nämnda att an-

(Gällande lydelse:)

nämnda att antingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; dock före justitieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro. Innan rättegång anställes, bör justitieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter *99 §* regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

(Utskottets förslag:)

tingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; dock före justitieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro. Innan rättegång anställes, bör justitieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter *§ 99* regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

7 §.

9 §.

Skulle, emot förmodan, justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman utan skäl tilltala eller låta tilltala eller genom obehöriga tillmälen och olagliga påståenden förolämpa, vare han, lika med åklagare i allmänhet, förfallen till ansvar härför efter lag och författningar. För åtal och påståenden, som justitieombudsmannens ombud utföra och framställa i enlighet med och således icke utöver hans föreskrifter,vare han ansvarig.

8 §.

10 §.

Justitieombudsmannen må, när han för sitt ämbetes utövning det nödigt anser, övervara domstolars och ämbetsverks överläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, ävensom äga tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns protokoll och handlingar.

9 §.

Klagar någon hos justitieombudsmannen över åtgärd av domare, ämbetsmän

11 §.

Klagomål, som hos justitieombudsmannen anföras, böra vara skriftli-

(Gällande lydelse:)

bets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, och sin klagan, skriftligen författad, med handlingar och bevis söker styrka, må justitieombudsmannen, om han, efter de i 1 och 2 §§ bestämda grunder, finner sakens beskaffenhet och vikt det fordra, anställa eller låta anställa åtal eller i fall, som i 3 § omförmäles, förfara såsom där sägs.

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos justitieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under militieombudsmannens tillsyn, må justitieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, *hos militieombudsmannen söka laga rättelse.*

(Utskottets förslag:)

gen avfattade samt såvitt möjligt med handlingar och bevis styrkta.

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos justitieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under militieombudsmannens tillsyn, må justitieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, *hänvända sig till militieombudsmannen.*

Då klagande sådant begär, låte justitieombudsmannen meddela honom bevis att han emottagit klagoskriften.

10 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild *man* anmäld klagan, *som tillhör området för justitieombudsmannens ämbetsutövning, åligge det denne, där anmälan hos honom göres och han anser klagan vara på goda skäl grundad, att giva den klagande det lagliga biträde, som omständigheterna påkalla.*

12 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild *person* anmäld klagan, *utgöre detta icke hinder för justitieombudsmannen att, om saken tillhör området för hans ämbetsutövning, giva klaganden det lagliga biträde, som justitieombudsmannen må finna utav omständigheterna påkallat.*

12 §.

Justitieombudsmannen skall årligen företaga inspektionsresor för att göra sig noga underrättad om lagskipningens tillstånd och om de förhållanden i övrigt, som tillhöra området för hans ämbetsutövning.

13 §.

Justitieombudsmannen må även förordna tjänsteman vid sin expedition att företaga tjänsteresa för verkställande i visst fall av undersökning eller utredning, som befinnes önskvärd för justitieombudsmannens ämbetsverksamhet.

(Gällande lydelse:)

13 §.

Det åligge justitieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Han vare ock skyldig att för varje lagtima riksdag uppgiva, såväl vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar efter sistförflutna lagtima riksdags början blivit av Konungen gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, som även vilka beslut och framställningar icke blivit för Konungen föredragna eller av Konungen prövade. Justitieombudsmannens ovannämnda redogörelse och berättelse böra genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av *lagutskottet,* dit jämväl i samma ändamål *hans ämbetsdiarier* och registratur inlämnas.

14 §.

Finner justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning antingen någon lags eller författnings otydlighet eller domares, ämbets- eller tjänstemäns skiljaktiga begrepp om dess ändamål föranleda olika eller oriktig tillämpning därav, bör han i sin berättelse till riksdagen yrka en till enhet och sammanhang i tillämpningen verkande förklaring av en sådan lag eller författning.

(Utskottets förslag:)

14 §.

Det åligge justitieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Han vare ock skyldig att för varje lagtima riksdag uppgiva, såväl vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar efter sistförflutna lagtima riksdags början blivit av Konungen gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, som även vilka beslut och framställningar icke blivit för Konungen föredragna eller av Konungen prövade. Justitieombudsmannens ovannämnda redogörelse och berättelse böra genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av *lagutskott,* dit jämväl i samma ändamål *till justitieombudsmansexpeditionen hörande ämbetsdiarier, protokoll* och registratur inlämnas.

15 §.

Finner justitieombudsmannen att inom området för hans ämbetsutövning föreligga brister i lagar och författningar eller att eljest någon anstalt är nödig till främjande av allmänt gagn, må han därom göra framställning omedelbarligen till Konungen; redogöre ock i sin berättelse till riksdagen för alla dylika framställningar.

(Gällande lydelse:)

15 §.

Skulle justitieombudsmannen erfara, att inom området för hans ämbetsutövning något emot gällande bestämmelser stridande förfarande är brukligt vid domstolar eller ämbetsverk eller hos ämbets- eller tjänstemän, må han i sin berättelse anmärka oriktigheten därav. Är åter något missbruk uppkommet i brist av stadganden, åligge honom att för riksdagen framhålla angelägenheten av erforderliga bestämmelsers meddelande.

17 §.

Anser justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon bestämmelse, som det ankommer på Konungen att meddela, är behövlig, eller någon ändring erfordras i förut meddelad sådan bestämmelse, eller eljest någon anstalt är nödig till befrämjande av allmänt gagn, må han därom göra anmälan hos Konungen.

18 §.

Finner justitieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon författning icke efterleves utan fallit i glömska, och anser han det vara utan nytta, att den åter bringas i tillämpning, må han, om det ankommer på Konungen att upphäva författningen, därom göra hemställan hos Konungen och i annat fall anmäla förhållandet för riksdagen.

(Utskottets förslag:)

16 §.

De lagförklaringar, som högsta domstolen på inkomna förfrågningar av domare och ämbetsmän givit, skola av föredraganden i högsta domstolen opåmint tillställas justitieombudsmannen, vilken det åligger att anmäla dem hos riksdagen och därvid tillkännagiva, om han finner någon sådan förklaring vara olämplig eller under namn av förklaring ny lag stiftad.

(Gällande lydelse:)

19 §.

Justitieombudsmannen bör *inhämta noggrann kännedom om anledningarna till* häktande av personer, *som* åtalas vid annan domstol än krigsdomstol, *och om tiden för deras hållande i fängsligt förvar.* Det åligge honom ock att besöka *fängelserna* för att göra sig underrättad om *fångarnas* skötsel och underhåll. De fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till justitieombudsmannen, skola av honom granskas.

(Utskottets förslag:)

17 §.

Justitieombudsmannen bör *noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående kvarhållande och* häktande av personer, *vilka skola* åtalas vid annan domstol än krigsdomstol. *Även i fråga om andra frihetsberövanden har justitieombudsmannen att med avseende å området för sin ämbetsverksamhet öva vaksam tillsyn.* Det åligge honom ock att besöka *fångvårds- och liknande anstalter* för att göra sig underrättad om *de där intagnas* skötsel och underhåll. De fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till justitieombudsmannen, skola av honom granskas.

20 §.

18 §.

Justitieombudsmannen, som förer ordet bland de till tryckfrihetens vård av riksdagen valda kommitterade, bör med synnerlig uppmärksamhet och nit iakttaga vad till skyddande av tryckfriheten är stadgat.

21 §.

Över alla mål, som anmälas hos justitieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner.

19 §.

Över alla mål, som anmälas hos justitieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner. *Särskilt protokoll skall föras över vad som förekommit vid sådana inspektions- och tjänsteresor, som avses i 13 §.*

22 §.

Justitieombudsmannen, vars vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden, må ej under sin tjänstetid utöva någon annan befattning i allmän tjänst.

(Gällande lydelse:)

24 §.

Justitieombudsmansexpeditionen skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid justitieombudsmannen bestämmer.

(Utskottets förslag:)

20 §.

Justitieombudsmansexpeditionen, *vilken är förlagd till huvudstaden,* skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid justitieombudsmannen bestämmer.

När justitieombudsmannen för ämbetsresa lämnar huvudstaden, skall han bemyndiga en tjänsteman vid sin expedition därstädes att under tiden öppna till ämbetet ankommande brev och besörja sådana uppskov ej tålande anteckningar och meddelanden, som ej innefatta beslut eller annan justitieombudsmannen tillhörande ämbetsåtgärd.

25 §. 1 st.

Justitieombudsmannen äge, med uppbärande av full avlöning, årligen åtnjuta semester en och en halv månad. Under denna tid, liksom ock då justitieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt ämbete, skall detta förestås av *den, som i stadgad ordning utsetts att efterträda honom i händelse av hans avgång från ämbetet.*

21 §.

Under den tid justitieombudsmannen åtnjuter semester, liksom ock då justitieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt ämbete, skall detta förestås av *hans ställföreträdare.*

För att bliva i tillfälle bereda ärende av särskilt vidlyftig eller invecklad beskaffenhet, vilket kräver justitieombudsmannens odelade arbetskraft under viss sammanhängande tid, må justitieombudsmannen uppdraga åt sin ställföreträdare att förrätta övriga å ämbetet ankommande göromål, dock högst under sammanlagt en månad årligen; och åligge det justitieombudsmannen att i sin berättelse till riksdagen fullständigt uppgiva, för vilka ärenden och under vilka tidsperioder han begagnat sig av sådan tjänstledighet.

22 §.

Å justitieombudsmansexpeditionen äro anställda de ordinarie befattningshavare som angivas i gällande personalförteckning och därutöver, i mån av behov, icke ordinarie personal.

(Gällande lydelse:)

23 §. 1 st.

Justitieombudsmannen *äge antaga och entlediga* tjänstemännen vid sin expedition.

23 §. 2 st.

Dessa vare skyldiga att efterkomma justitieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

25 §. 2 st.

Om semester och annan ledighet för tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen samt om vikarier för dem under ledighet bestämme justitieombudsmannen.

(Utskottets förslag:)

23 §.

Justitieombudsmannen *antager* tjänstemännen vid sin expedition.

Av tjänstemännen tillsättes byråchefen genom förordnande tills vidare och den övriga ordinarie personalen genom konstitutorial.

24 §.

Tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen vare skyldiga att efterkomma justitieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

25 §.

Byråchefen och övriga befattningshavare å justitieombudsmansexpeditionen äga åtnjuta dem tillkommande semester å tid som justitieombudsmannen bestämmer. Erfordras vikarie för befattningshavare eller är befattning ledig, må justitieombudsmannen förordna lämplig person att uppehålla befattningen, dock att ledigbliven ordinarie befattning skall tillsättas inom två år.

26 §.

1. Åtal mot byråchefen för fel eller försummelse i tjänsten anställes inför Svea hovrätt.

2. Gör annan ordinarie befattningshavare å justitieombudsmansexpeditionen sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten eller visar han vanvördnad mot förman eller olydnad, äge justitieombudsmannen efter omständigheterna antingen tilldela honom varning eller döma honom till mistning av lön för högst trettio dagar eller ock suspendera honom på högst tre månader från tjänst och lön.

(Gällande lydelse:)

(Utskottets förslag:)

Har den felande icke låtit sig därav rätta eller har han gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet, varde antingen ställd under åtal inför vederbörande underrätt eller av justitieombudsmannen skild från tjänsten.

3. Vidtages åtgärd för anställande av åtal, äge justitieombudsmannen avstänga den felande från tjänstens utövning, till dess över honom blivit slutligen dömt eller domstolen annorlunda förordnar. Har justitieombudsmannen fattat beslut om befattningshavares suspension eller skiljande från tjänsten, äge justitieombudsmannen likaledes, till dess beslutet vunnit laga kraft, avstänga den felande från utövning av tjänsten.

4. Därest annan befattningshavare än ovan nämnts ådagalägger försumlighet, oskicklighet eller klandervärt uppförande eller eljest visar sig olämplig, äge justitieombudsmannen att tilldela honom varning eller skilja honom från befattningen. Vid svårare förseelse sker åtal inför vederbörande underrätt.

27 §.

Över justitieombudsmannens beslut rörande befattningshavares varning, avstängande från tjänstgöring, dömande till mistning av lön, suspension eller skiljande från befattningen må besvär anföras hos riksdagens bankoutskott.

Besvären skola, vid äventyr av talans förlust, ingivas till justitieombudsmannen sist å trettionde dagen efter den, då klaganden erhållit del av beslutet; och har justitieombudsmannen att så snart ske kan överlämna besvären jämte eget utlåtande till bankoutskottet.

(Gällande lydelse:)

(Utskottets förslag:)

Justitieombudsmannens beslut om befattningshavares avstängande från tjänstgöring går i verkställighet utan hinder av anförda besvär.

2:o) Instruktion för riksdagens militieombudsman.

1 §.

Riksdagens militieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel ävensom att, om ämbets- eller tjänsteman i sitt ämbetes utövning vid krigsdomstol eller i annan ämbetsutövning, för vilken åtnjutes avlöning från nämnda medel, av väld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, honom därför i laga ordning tilltala eller låta tilltala vid vederbörlig domstol.

1 §.

Riksdagens militieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel ävensom att, om ämbets- eller tjänsteman i sitt ämbetes utövning vid krigsdomstol eller i annan ämbetsutövning, för vilken åtnjutes avlöning från nämnda medel, av väld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, honom därför i laga ordning tilltala eller låta tilltala vid vederbörlig domstol; *dock vare Konungens justitiekansler undantagen från militieombudsmannens tillsyn.*

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som militieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

2 §.

Vid fullgörande av vad enligt 1 § åligger militieombudsmannen skall han särskilt övervaka efterlevnaden av

strafflagstiftningen för krigsmakten, lagstiftningen om krigsdomstolar och om rättegången därstädes samt andra författningar, i den mån de skola tillämpas av sådan domstol;

värnpliktslagen samt på grund därav utfärdade författningar;

(Gällande lydelse:) *(Utskottets förslag:)*

bestämmelser om antagande och entledigande av den vid krigsmakten fast anställda personal samt om deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser;

bestämmelser om krigsmäns behandling och omvårdnad;

bestämmelser om förvaltningen av de till försvarsväsendet anslagna medel samt av försvarsväsendet tillhörande fastigheter;

bestämmelser om statens upphandlings- och entreprenadväsende, i vad de äga tillämpning inom försvarsväsendet, om anskaffande, underhåll och vård av materiel, anskaffande och användande av andra förnödenheter samt utförande av arbete för försvarsväsendets behov;

bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap; samt

bestämmelser om expedierande av beslut och om förvarande och tillhandahållande såväl av koncept till utgående expeditioner som av andra handlingar.

3 §.

Det tillkomme ej militieombudsmannen att ur militärteknisk synpunkt utöva den tillsyn, som i 1 och 2 §§ sägs.

4 §. *3 §.*

Militieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- eller tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennytta, vrångvisa, väld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter eller kunna föranleda, att anstalter inom försvarsväsendet icke uppfylla sitt ändamål.

5 §. *4 §.*

Finner militieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.

6 §. *5 §.*

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i mål, som från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, vare militieombudsmannen pliktig att vid riksrätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före militieombudsmannen då alltid själv talan.

(Gällande lydelse:)

7 §.

Militieombudsmannen äge i andra fall än det i nästföregående § nämnda att antingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; dock före militieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro. Innan rättegång anställes, bör militieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter *99 §* regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

(Utskottets förslag:)

6 §.

Militieombudsmannen äge i andra fall än det i nästföregående § nämnda att antingen själv eller genom ombud utföra de åtal mot domare, ämbets- och tjänstemän, vartill han finner sig föranlåten; dock före militieombudsmannen alltid själv talan, när åtal fullföljes hos högsta domstolen. I mål, som blivit vid underrätt anhängiggjort, bör sådan fullföljd äga rum allenast när synnerliga skäl därtill äro. Innan rättegång anställes, bör militieombudsmannen lämna den eller dem, vilka äro i fråga att tilltalas, tillfälle att, inom kort av honom föreskriven tid, inkomma med de upplysningar, till vilka de kunna anse sig befogade. Av ämbetsmännen i allmänhet må han fordra den lagliga handräckning, som de efter *§ 99* regeringsformen äro skyldiga att honom lämna, samt av alla fiskaler äska biträde att anställa och utföra åtal efter de föreskrifter, vilka han bör dem meddela; ägande han, vad vites föreläggande beträffar, därtill lika rätt med justitiekanslern.

8 §.

7 §.

Skulle, emot förmodan, militieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman utan skäl tilltala eller låta tilltala eller genom obehöriga tillmälen och olagliga påståenden förolämpa, vare han, lika med åklagare i allmänhet, förfallen till ansvar härför efter lag och författningar. För åtal och påståenden, som militieombudsmannens ombud utföra och framställa i enlighet med och således icke utöver hans föreskrifter, vare han ansvarig.

9 §.

8 §.

Militieombudsmannen må, när han för sitt ämbetes utövning det nödigt anser, övervara domstolars och ämbetsverks överläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra, ävensom äga tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns protokoll och handlingar.

(Gällande lydelse:)

10 §.

Klagar någon hos militieombudsmannen över åtgärd av domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, och sin klagan, skriftligen författad, med handlingar och bevis söker styrka, må militieombudsmannen, om han, efter de i 1, 2 och 4 §§ bestämda grunder, finner sakens beskaffenhet och vikt det fordra, anställa eller låta anställa åtal eller i fall, som i 5 § omförmäles, förfara såsom där sägs.

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos militieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under justitieombudsmannens tillsyn, må militieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, *hos justitieombudsmannen söka laga rättelse.*

(Utskottets förslag:)

9 §.

Klagomål, som hos militieombudsmannen anföras, böra vara skriftligen avfattade samt såvitt möjligt med handlingar och bevis styrkta.

Står domare, ämbets- eller tjänsteman, över vars åtgärd klagan föres hos militieombudsmannen, för sin ämbetsutövning ej under hans utan under justitieombudsmannens tillsyn, må militieombudsmannen giva den klagande anvisning att, där honom så gott synes, *hänvända sig till justitieombudsmannen.*

Då klagande sådant begär, låte militieombudsmannen meddela honom bevis att han emottagit klagoskriften.

11 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild *man* anmäld klagan, *som tillhör området för militieombudsmannens ämbetsutövning, åligge det denne, där anmälan hos honom göres och han anser klagan vara på goda skäl grundad, att giva den klagande det lagliga biträde, som omständigheterna påkalla.*

10 §.

Har justitiekanslern lämnat utan avseende någon hos honom av enskild *person* anmäld klagan, *utgöre detta icke hinder för militieombudsmannen att, om saken tillhör området för hans ämbetsutövning, giva klaganden det lagliga biträde, som militieombudsmannen må finna utav omständigheterna påkallat.*

12 §.

Militieombudsmannen skall årligen företaga inspektionsresor för att göra sig noga underrättad om de förhållanden, som tillhöra området för hans ämbetsutövning.

11 §.

Militieombudsmannen må även förordna tjänsteman vid sin expedition

(Gällande lydelse:)

13 §.

Det åligge militieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Nämnda redogörelse bör genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av *lagutskottet,* dit jämväl i samma ändamål *hans ämbetsdiarier* och registratur inlämnas.

14 §.

Finner militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning antingen någon lags eller författnings otydlighet eller domares, ämbets- eller tjänstemäns skiljaktiga begrepp om dess ändamål föranleda olika eller oriktig tillämpning därav, bör han i sin berättelse till riksdagen yrka en till enhet och sammanhang i tillämpningen verkande förklaring av en sådan lag eller författning.

15 §.

Skulle militieombudsmannen erfara, att inom området för hans ämbetsutövning något emot gällande bestämmelser stridande förfarande är bruk-

(Utskottets förslag:)

att företaga tjänsteresa för verkställande i visst fall av undersökning eller utredning, som befinnes önskvärd för militieombudsmannens ämbetsverksamhet.

12 §.

Det åligge militieombudsmannen att till varje lagtima riksdag avlämna en allmän redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbetet samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring. Nämnda redogörelse bör genast vid riksdagens början ingivas för att kunna i tid hänvisas till granskning av *lagutskott,* dit jämväl i samma ändamål *till militieombudsmansexpeditionen hörande ämbetsdiarier, protokoll* och registratur inlämnas.

13 §.

Finner militieombudsmannen att inom området för hans ämbetsutövning föreligga brister i lagar och författningar eller att eljest någon anstalt är nödig till främjande av allmänt gagn, må han därom göra framställning omedelbarligen till Konungen; redogöre ock i sin berättelse till riksdagen för alla dylika framställningar.

(Gällande lydelse:)

ligt vid domstolar eller ämbetsverk eller hos ämbets- eller tjänstemän, må han i sin berättelse anmärka oriktigheten därav. Är åter något missbruk uppkommet i brist av stadganden, åligge honom att för riksdagen framhålla angelägenheten av erforderliga bestämmelsers meddelande.

16 §.

Anser militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon bestämmelse, som det ankommer på Konungen att meddela, är behövlig, eller någon ändring erfordras i förut meddelad sådan bestämmelse, eller eljest någon anstalt är nödig till befrämjande av allmänt gagn, må han därom göra anmälan hos Konungen.

17 §.

Finner militieombudsmannen, att inom området för hans ämbetsutövning någon författning icke efterleves utan fallit i glömska, och anser han det vara utan nytta, att den åter bringas i tillämpning, må han, om det ankommer på Konungen att upphäva författningen, därom göra hemställan hos Konungen och i annat fall anmäla förhållandet för riksdagen.

18 §.

Militieombudsmannen bör *inhämta noggrann kännedom om anledningarna till* häktande av personer, *som* åtalas vid krigsdomstol, samt om *tiden för hållande i fängsligt förvar av sådana häktade och av dem,* som vid krigsdomstol dömts till frihetsstraff. Det åligge honom ock att besöka militärhäkten, arrester och fängelser för

(Utskottets förslag:)

14 §.

Militieombudsmannen bör *noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående kvarhållande och* häktande av personer, *vilka skola* åtalas vid krigsdomstol, samt om *hållande i förvar av sådana personer,* som vid krigsdomstol dömts till frihetsstraff. Det åligge honom ock att besöka militärhäkten, arrester och

(Gällande lydelse:)

att göra sig underrättad om nämnda *fångars* skötsel och underhåll. De fånglistor för militärhäkten och arrester samt de andra fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till militieombudsmannen, skola av honom granskas.

(Utskottets förslag:)

fängelser för att göra sig underrättad om nämnda *personers* skötsel och underhåll. De fånglistor för militärhäkten och arrester samt de andra fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till militieombudsmannen, skola av honom granskas.

19 §.

Över alla mål, som anmälas hos militieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner.

15 §.

Över alla mål, som anmälas hos militieombudsmannen, och alla åtgärder, som han vidtager, skall han låta hålla fullständiga anteckningar och likaledes registratur av utgående expeditioner. *Särskilt protokoll skall föras över vad som förekommit vid sådana inspektions- och tjänsteresor, som avses i 11 §.*

20 §.

Militieombudsmannen, vars vistelseort i och för ämbetet är huvudstaden, må ej under sin tjänstetid utöva någon annan befattning i allmän tjänst.

22 §.

Militieombudsmansexpeditionen skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid militieombudsmannen bestämmer.

16 §.

Militieombudsmansexpeditionen, *vilken är förlagd till huvudstaden,* skall varje söckendag hållas öppen för allmänheten under den tid militieombudsmannen bestämmer.

När militieombudsmannen för ämbetsresa lämnar huvudstaden, skall han bemyndiga en tjänsteman vid sin expedition därstädes att under tiden öppna till ämbetet ankommande brev och besörja sådana uppskov ej tålande anteckningar och meddelanden, som ej innefatta beslut eller annan militieombudsmannen tillhörande ämbetsåtgärd.

23 §. 1 st.

Militieombudsmannen äge, med uppbärande av full avlöning, årligen åtnjuta semester en och en halv månad. Under denna tid, liksom ock då militieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt äm-

17 §.

Under den tid militieombudsmannen åtnjuter semester, liksom ock då militieombudsmannen eljest är av laga förfall hindrad att utöva sitt ämbete, skall detta förestås av *hans ställföreträdare.*

(Gällande lydelse:)

bete, skall detta förestås av *den, som i stadgad ordning utsetts att efterträda honom i händelse av hans avgång från ämbetet.*

(Utskottets förslag:)

För att bliva i tillfälle bereda ärende av särskilt vidlyftig eller invecklad beskaffenhet, vilket kräver militieombudsmannens odelade arbetskraft under viss sammanhängande tid, må militieombudsmannen uppdraga åt sin ställföreträdare att förrätta övriga å ämbetet ankommande göromål, dock högst under sammanlagt en månad årligen; och åligge det militieombudsmannen att i sin berättelse till riksdagen fullständigt uppgiva, för vilka ärenden och under vilka tidsperioder han begagnat sig av sådan tjänstledighet.

18 §.

Å militieombudsmansexpeditionen äro anställda de ordinarie befattningshavare som angivas i gällande personalförteckning och därutöver, i mån av behov, icke ordinarie personal.

21 §. 1 st.

Militieombudsmannen *äge antaga och entlediga* tjänstemännen vid sin expedition.

19 §.

Militieombudsmannen *antager* tjänstemännen vid sin expedition.

Av tjänstemännen tillsättes byråchefen genom förordnande tills vidare och den övriga ordinarie personalen genom konstitutorial.

21 §. 2 st.

Dessa vare skyldiga att efterkomma militieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

20 §.

Tjänstemännen vid militieombudsmansexpeditionen vare skyldiga att efterkomma militieombudsmannens föreskrifter i tjänsten, och äge han att mellan dem fördela göromålen.

23 §. 2 st.

Om semester och annan ledighet för tjänstemännen vid militieombudsmansexpeditionen samt om vikarier för dem under ledighet bestämme militieombudsmannen.

21 §.

Byråchefen och övriga befattningshavare å militieombudsmansexpeditionen äga åtnjuta dem tillkommande semester å tid som militieombudsmannen bestämmer. Erfordras vikarie

(Gällande lydelse:)

(Utskottets förslag:)

för befattningshavare eller är befattning ledig, må militieombudsmannen förordna lämplig person att uppehålla befattningen, dock att ledigbliven ordinarie befattning skall tillsättas inom två år.

22 §.

1. Åtal mot byråchefen för fel eller försummelse i tjänsten anställes inför Svea hovrätt.

2. Gör annan ordinarie befattningshavare å militieombudsmansexpeditionen sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten eller visar han vanvördnad mot förman eller olydnad, äge militieombudsmannen efter omständigheterna antingen tilldela honom varning eller döma honom till mistning av lön för högst trettio dagar eller ock suspendera honom på högst tre månader från tjänst och lön.

Har den felande icke låtit sig därav rätta eller har han gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet, varde antingen ställd under åtal inför vederbörande underrätt eller av militieombudsmannen skild från tjänsten.

3. Vidtages åtgärd för anställande av åtal, äge militieombudsmannen avstänga den felande från tjänstens utövning, till dess över honom blivit slutligen dömt eller domstolen annorlunda förordnar. Har militieombudsmannen fattat beslut om befattningshavares suspension eller skiljande från tjänsten, äge militieombudsmannen likaledes, till dess beslutet vunnit laga kraft, avstänga den felande från utövning av tjänsten.

4. Därest annan befattningshavare än ovan nämnts ådagalägger försumlighet, oskicklighet eller klandervärt

(Gällande lydelse:)

(Utskottets förslag:)

uppförande eller eljest visar sig olämplig, äge militieombudsmannen att tilldela honom varning eller skilja honom från befattningen. Vid svårare förseelse sker åtal inför vederbörande underrätt.

23 §.

Över militieombudsmannens beslut rörande befattningshavares varning, avstängande från tjänstgöring, dömande till mistning av lön, suspension eller skiljande från befattningen må besvär anföras hos riksdagens bankoutskott.

Besvären skola, vid äventyr av talans förlust, ingivas till militieombudsmannen sist å trettionde dagen efter den, då klaganden erhållit del av beslutet; och har militieombudsmannen att så snart ske kan överlämna besvären jämte eget utlåtande till bankoutskottet.

Militieombudsmannens beslut om befattningshavares avstängande från tjänstgöring går i verkställighet utan hinder av anförda besvär.

Stockholm den 25 februari 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson*, Branting, Karl Karlsson†, Caap*, Brandt* och *Verner Andersson;*

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Gezelius*, Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud, *Björling, Lindberg* i Stockholm, *Werner* och *Landgren.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.